

Vastaus valtuustoaloitteeseen Kokeilu reilusta kotihoidontuen kuntalisästä Rovaniemelle

Elina Korteniemen ym. allekirjoittamassa aloitteessa esitetään, että kotihoidontuen kuntalisä otetaan takaisin käyttöön ja summaa korotetaan roimasti, esimerkiksi 400 euroon kaikille perheille, joiden alle 3- vuotiaita lapsia hoidetaan kunnallisen varhaiskasvatuksen ulkopuolella.

Kotihoidon tuet

Kotihoidon tukeen on oikeus, jos alle 3-vuotiasta lasta hoidetaan kotona. Kotihoidon tukeen kuuluu hoitoraha, johon eivät vaikuta perheen tulot. Hoitorahaa maksetaan yhdestä alle 3-vuotiaasta 377,68 e/kk, muista alle 3-vuotiaista lapsista 113,07 e/kk/lapsi ja yli 3-vuotiaista, alle kouluikäisistä lapsista 72,66 e/kk/lapsi. Lisäksi perheen tuloista riippuen on mahdollista saada yhdestä lapsesta hoitolisää (max 202,12 e/kk). Lisäksi kotikunnasta riippuen maksetaan mahdollinen kuntalisä. Kotihoidon tuki on veronalaista tuloa.

Alle 3-vuotiaan vanhemmilla on myös mahdollisuus joustavaan hoitorahaan. Joustavaa hoitorahaa voi hakea työ- tai virkasuhteessa oleva vanhempi, ja sen määrä lasketaan työajan perusteella. Hoitorahan edellytys on, että viikoittainen keskimääräinen työaika on enintään 30 tuntia viikossa tai enintään 80 % normaalista kokopäivätyön työajasta.

Kotihoidon tuen kuntalisä eri kunnissa

Kuntaliiton keväällä 2022 tekemän kyselyn perusteella kyselyyn vastanneista kunnista 20,7 % maksaa kuntalisää. 50 000-100 000 asukkaan kunnista kuntalisää maksaa 16,7 %. Niistä kunnista, joissa kuntalisää maksetaan, vastaajista 44 % arvioi, ettei kuntalisän maksamisella ole ollut vaikutusta varhaiskasvatuspalvelujen kysyntään. 30 % vastaajista arvioi, että kuntalisän maksaminen on saattanut jonkin verran myöhentää lasten hoitoon tuloa ja 19 % vastaajista arvioi sen vähentävän erityisesti nuorimpien lasten varhaiskasvatuksen tarvetta. Kuntalisän maksaminen on mahdollistanut perheille osallistumisen avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin päiväkodin tai perhepäivähoidon sijaan (11 % vastaajista). Viidennes vastaajista ei osannut sanoa, onko kuntalisällä ollut vaikutuksia varhaiskasvatuksen kysyntään. Kyselyn mukaan alle 3-vuotiaasta maksettavan kuntalisän suuruus oli keskimäärin 169 €/kk. Minimissään lisää maksettiin 50 €/kk ja maksimissaan 350 €/kk.

Perhevapaat

Perhevapaauudistus astui voimaan elokuussa 2022. Vanhempainvapaapäivien määrä kasvoi ja vapaiden käytön joustavuus lisääntyi. Uudistus pyrkii lisäämään työelämän ja vanhempien tasa-arvoa ja huomioi nykyistä paremmin erilaiset perhemuodot. Uudet vanhempainvapaat koskevat pääsääntöisesti lapsia, joiden laskettu syntymäaika oli 4.9.2022 tai sen jälkeen.

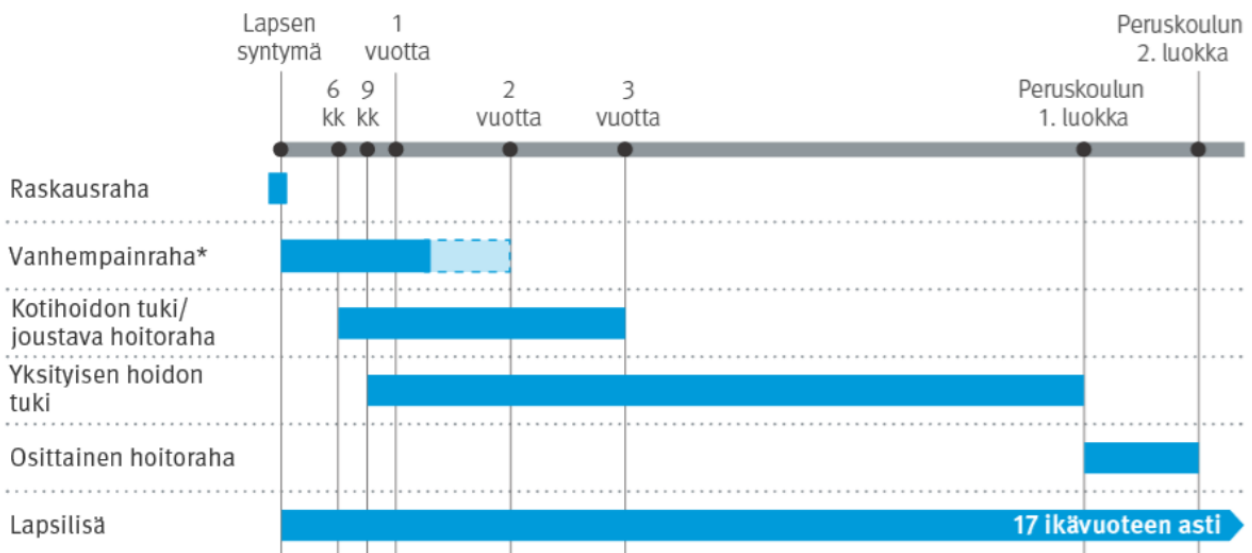
Perhevapaauudistuksen myötä kumpikin vanhempi saa 160 vanhempainrahapäivän kiintiön. Tästä enintään 63 vanhempainrahapäivää on mahdollista luovuttaa toiselle vanhemmalle, muulle huoltajalle,

omalle puolisolle tai toisen vanhemman puolisolle. Loppuraskautta suojaa 40 päivärahopäivän mittainen raskausrahakausi. Päivärahopäiviä on viikossa kuusi, joten kaikkineen vanhempainpäivärahopäiviä on yli 14 kuukautta. Yhden vanhemman perheissä vanhempi saa molemmat vanhempainrahakiintiöt.

Vanhempainrahopäiviä voi käyttää, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. Päivärahopäivät voi käyttää useassa osassa. Työsuhteessa olevat vanhemmat voivat saada vapaata enintään neljässä jaksossa. Ainoastaan raskausrahakausi on yhdenjaksoinen ja tulee aloittaa 14-30 päivää ennen laskettua synnytysaikaa. Vanhempainvapaalla voi olla myös osittaisesti. Tällöin kiintiöstä käytetään puolikkaita päiviä. Myös vanhempainrahan määrä on puolet täysimääräisestä. Vanhempainrahan määrä määräytyy vuositulojen mukaisesti ja on vähintään 799,75 €/kk (brutto).

Varhaiskasvatustalakeia on muutetaan siten, että perhevapaauudistuksen myötä oikeus varhaiskasvatukseen alkaa sinä kuukautena, kun lapsi täyttää yhdeksän kuukautta. Oikeus samaan varhaiskasvatuspaikkaan säilyy enintään 13 viikon vanhempainvapaasta johtuvan poissaolon ajan. Ajalta ei peritä varhaiskasvatuksen asiakasmaksua.

Perhevapaat ja tuet

*Vanhemmat voivat saada vanhempainpäivärahoja samaan aikaan enintään 18 arkipäivän ajan. Vanhempainvapaata voi pitää erimittaisissa jaksoissa, kunnes lapsi täyttää 2 vuotta. Vapaa jaetaan vanhempien kesken. Vapaata voi pitää osissa ja vuorotellen.

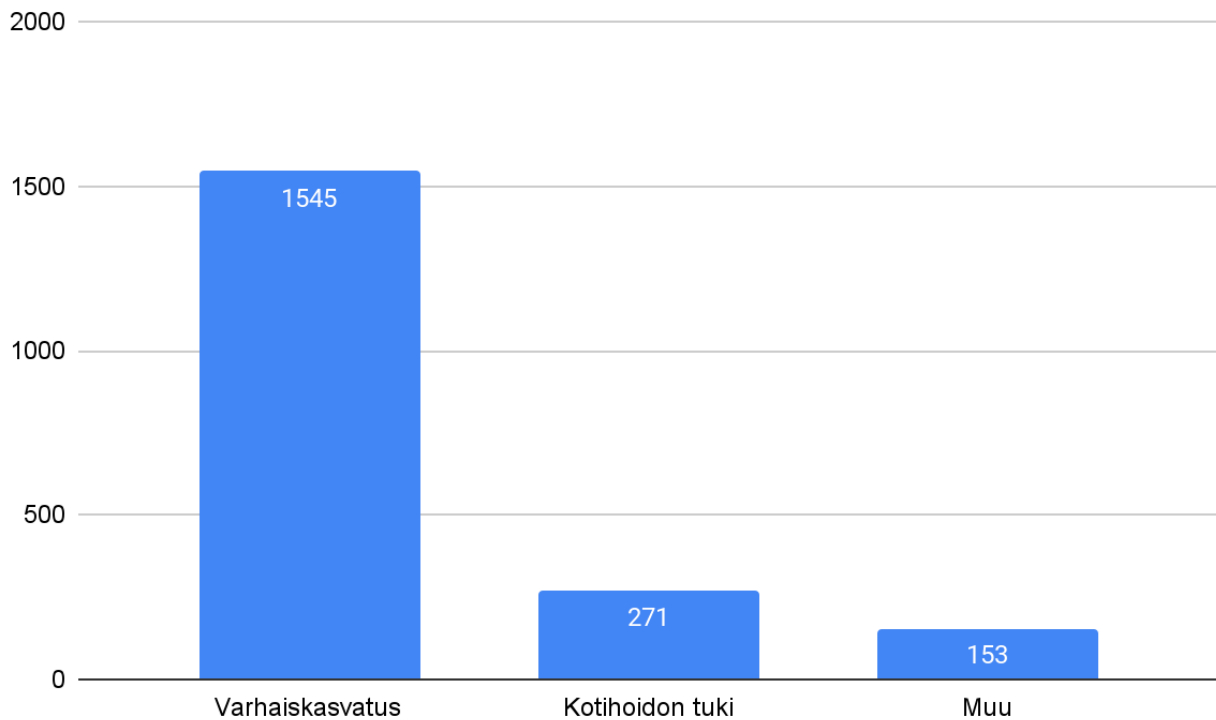
Grafiikka: Kela

Perhevapaat mahdollistavat lapsen hoitamisen kotona yli 1-vuotiaaksi. Se on perheelle myös kotihoidon tukea parempi vaihtoehto, sillä se määräytyy vuositulojen mukaisesti ja on minimissäänkin kotihoidon tukea enempi.

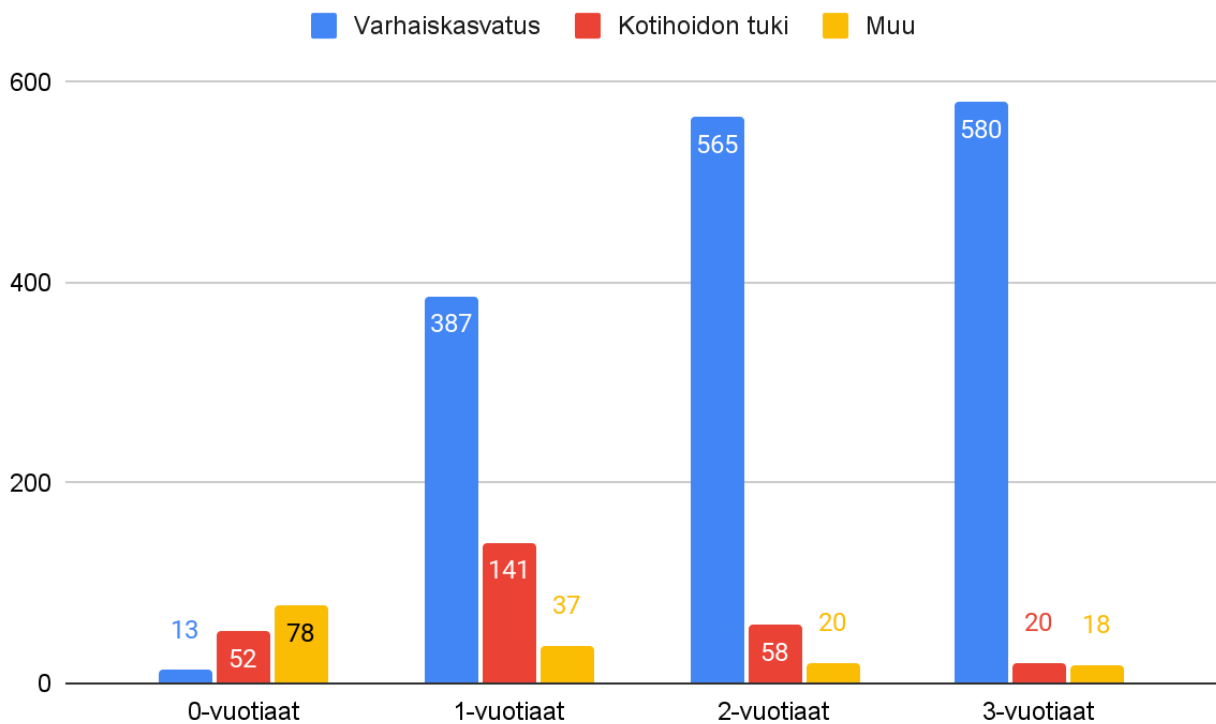
Varhaiskasvatuksessa ja kotihoidon tuella olevien lasten määrä Rovaniemellä

Rovaniemellä kotihoidon tukea maksettiin lokakuussa 2023 yhteensä 293 lapsesta, joista 0-3-vuotiaita oli 271 lasta (Kelan Lastenhoidon tuen saaja- ja maksuluettelo 9/2023). Varhaiskasvatuksessa 0-3-vuotiaista lapsista oli 1544. Osa kotona lastaan hoitavista perheistä käyttää vielä vanhempain- tai

isyysvapaita tai eivät jostain muusta syystä ole hakeneet kotihoidon tukea. Yhteensä varhaiskasvatusikäisiä 0-2-vuotiaita lapsia oli 1820.

Seuraavassa kuviossa on kuvattu tarkemmin lasten määrät iän mukaan (ikävuosi lokakuun 2023 lopussa).

Varhaiskasvatuksen osallistumisaste alle 1-vuotiailla 9,1 % (13 lasta), 1-vuotiailla 68,5 % (387 lasta, 2-vuotiailla 87,9 % (566 lasta) ja 3-vuotiailla 93,9 % (580 lasta).

Jos kuntalisä otettaisiin aloitteen mukaisesti käyttöön ja kotihoidontuella olevien lasten määrä pysyisi tämän hetkessä tasossa ja kuntalisää maksettaisiin kaikille kotihoidontuen piirissä oleville lapsille (n. 290 lasta), kuntalisän kustannukset olisivat vuodessa 1,39 milj. €. Jos kuntalisä rajataan alle 3-vuotiaisiin, olisi kustannusten lisäys tämän hetkisillä määrillä (251 lasta) 1,2 milj. €. Kymmenen prosentin lisäys (25 lasta vuosittain) alle 3-vuotiaiden kotihoidossa olevien lasten määrässä, lisäisi laskennallisesti maksettavien tukien (kuntalisä, hoitoraha ja hoitolisä) määrää n. 248 000 euroa vuodessa.

Palveluverkossa se ei kuitenkaan toisi merkittäviä säästöjä. Henkilöstö ja tilakustannusten väheneminen vaatisi kokonaisten ryhmien vähenemistä. Tällä hetkellä alle 3-vuotiaat lapset jakaantuvat 27 kunnalliseen päiväkotiin (556 lasta, ka 19 lasta/yksikkö) ja 20 palvelusetelipäiväkotiin (365 lasta, ka 17 lasta/yksikkö). Palvelusetelillä säästöä tulisi 1472,72 €/kk/lapsi, mikäli yrittäjä ei saisi pois jäävän lapsen tilalle uutta lasta.

Yhteenveto

Perheiden näkökulmasta kuntalisän maksaminen voi perheen tilanteesta riippuen lisätä mahdollisuuksia jatkaa kotihoitoa siihen saakka kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. Perheiden tilanteet ovat kuitenkin moninaisia, jonka vuoksi kotihoidon määrän muutosta on hankala arvioida.

Nykyinen perhevapaamalli mahdollistaa lapsen hoitamisen kotona pidempään ansiosidonnaisen vanhempainpäivärahan turvin, ja toisaalta myös mahdollistaa varhaiskasvatuspaikan hakemisen ja säilyttämisen perhevapaista huolimatta. Perhevapaamalli voi osaltaan vähentää sekä kotihoidon tuen saajien määrää että varhaiskasvatuksen kysyntää pienimpien lasten kohdalla. Perhevapaauudistuksen vaikutuksia on vielä vaikea arvioida. Sen vaikutukset selviävät vasta tulevina vuosina.

Palvelujen järjestämisen näkökulmasta kotihoidon tuen kuntalisän maksamisella ja pienten lasten palvelutarpeen vähenemisellä ei ole todennäköisesti tehokasta yhteyttä paikkojen vapautumiseen tai kustannussäästöihin. Jos kotiin jäävien lasten määrä ei muutu, kasvaa kuntalisän maksamisen myötä kustannukset 1,39 milj. €/vuosi. Jos kuntalisää maksettaisiin vain alle 3-vuotiaista, kustannusten lisäys olisi 1,2milj. €/vuosi. Se vastaa noin seitsemän lapsiryhmän kustannuksia (=7*12 lasta).

Nykyinen Rovaniemen kaupungin taloustilanne sekä yllä olevat seikat huomioiden, kotihoidontuen kuntalisän käyttöönotto ei talouden näkökulmasta ole kannattavaa.